СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЦЕНТР ЗДВН
КАФЕДРА ФІНАНСІВ І ПІДПРИЄМНИЦТВА
ЛЦДН у м._____Глухів_____
(місто знаходження НКП)

До захисту допускається
Завідувач кафедри, проф.
_____В.М.Боронос
«____»_____ 2020 р.

ДИПЛОМНА РОБОТА

НА ТЕМУ:

Методи управління активами і пасивами підприємства

Освітній ступінь “Бакалавр”
Спеціальність 072 – “Фінанси, банківська справа та страхування”

Керівник роботи: _____ І.В. Басанцов
(підпис)

Студент: _____ К.О. Мартусь
(підпис)

Група: Фдн-61гл

Суми 2020

РЕФЕРАТ

Дипломна робота: 33 с.; 2 табл., 8 рис.; 52 джерела.

Актуальність теми роботи

З розвитком економіки і підприємництва, з'явилася необхідність в розробці нових підходів управління структурою пасивів і активів для найбільш ефективного управління підприємством в умовах нестабільної економічної системи країни і банкрутства великого числа українських підприємств..

Метою даної роботи є дослідження механізмів управління активами та пасивами підприємств.

Об'єкт дослідження – процес управління активами та пасивами підприємства.

Предмет дослідження – економічні відносини що виникають при формуванні та використанні активів та пасивів підприємства.

Методи дослідження – розрахунково-аналітичний, табличний, факторний аналіз.

У першому розділі дипломної роботи аналізується теоретична сутність активів та пасивів підприємства. У другому розділі методичні підходи до управління активами і пасивами підприємства. У третьому розділі наведені шляхи поліпшення системи управління активами та пасивами підприємства.

При написанні роботи використовувались матеріали періодичних видань, монографії, фінансова звітність.

АКТИВИ, ПАСИВИ, ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЬ, ЛІКВІДНІСТЬ, ФІНАНСОВИЙ СТАН.

ЗМІСТ

ВСТУП 5
1 ТЕОРЕТИЧНА СУТНІСТЬ АКТИВІВ ТА ПАСИВІВ ПІДПРИЄМСТВА 7
1.1 Визначення активів та пасивів підприємства в сучасній економічній літературі 7
1.2 Стан активів та пасивів підприємств в сучасній економіці 11
2 МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ І ПАСИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА 13
2.1 Забезпечення ліквідності балансу як елемент управління активами і пасивами підприємства 13
2.2 Практичні підходи до управління активами і пасивами на прикладі АТ «Насосенергомаш» 17
3 ШЛЯХИ ПОЛІПШЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ ТА ПАСИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА 22
3.1 Заходи, щодо підвищення ефективності управління активами підприємства 22
3.2 Напрями підвищення ефективності управління пасивами підприємства 24
ВИСНОВКИ 26
ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ 27

ВСТУП

Актуальність теми. З розвитком економіки і підприємництва, з'явилася необхідність в розробці нових підходів управління структурою пасивів і активів для найбільш ефективного управління підприємством в умовах нестабільної економічної системи країни і банкрутства великого числа українських підприємств.

Діяльність будь-якого підприємства починається з вкладення грошових коштів. Грошові кошти, вкладені у формування активів підприємства для здійснення ним економічної діяльності з метою отримання прибутку, називаються капіталом і представляють пасиви підприємства, тобто джерела формування його майна.

Стабільність положення господарюючого суб'єкта визначається його фінансовою стійкістю. Аналіз фінансової стійкості є частиною аналізу фінансового стану підприємства. Найбільш повно фінансова стійкість підприємства може бути розкрита на основі вивчення рівноваги між статтями активу і пасиву балансу. Платоспроможність та фінансова стійкість підприємства забезпечуються збалансованістю припливу і відтоку грошових коштів, які досягаються при врівноваженості активів і пасивів за термінами використання і по циклах. У зв'язку з цим аналіз фінансового рівноваги активів і пасивів балансу є основою оцінки фінансової стійкості підприємства, його ліквідності та платоспроможності.

У нинішніх умовах необхідність ефективного управління активами і пасивами підприємства визначається:

- конкуренцією на вітчизняних і світових ринках;
- появою нових товарів;
- істотними змінами в структурі запозичених ресурсів;
- нестабільністю економічної системи;
- високим рівнем вимог споживачів до продукції підприємства;
- необхідністю всеосяжної координації діяльності підприємства

Об’єкт дослідження – процес управління активами та пасивами підприємства.

Предмет дослідження – економічні відносини що виникають при формуванні та використанні активів та пасивів підприємства.

Методи дослідження – розрахунково-аналітичний, табличний, факторний аналіз.

У першому розділі дипломної роботи аналізується теоретична сутність активів та пасивів підприємства. У другому розділі методичні підходи до управління активами і пасивами підприємства. У третьому розділі наведені шляхи поліпшення системи управління активами та пасивами підприємства.

Основою виконання роботи стали навчальні посібники, підручники, методичні матеріали з питань управління активами і пасивами підприємства з метою підвищення ефективності його діяльності. В якості інформаційних джерел використовувались дані періодичної літератури, статистичні дані підприємств і організацій, мережа Інтернет і інших джерела.

1 ТЕОРЕТИЧНА СУТНІСТЬ АКТИВІВ ТА ПАСИВІВ ПІДПРИЄМСТВА

1.1 Визначення активів та пасивів підприємства в сучасній економічній літературі

Для забезпечення точної і повної інформації підприємства по фінансовому стану, необхідна попередня робота, яка полягає в ретельної звірки даних бухгалтерського балансу. Саме ця звітність відображає майно, капітал і зобов'язання підприємства в грошовій формі. В її складові частини входять: активи (які відображають майно за видами і групам) і пасиви (де відображений власний і позиковий капітал). Варто відзначити, що пасиви грають першочергову, важливу роль у функціонуванні підприємства, так як при їх відсутності організація не була б здатна придбати необхідну кількість обладнання, матеріалів, будівель і т.д. Таким чином, пасиви - джерела коштів, за рахунок яких формуються активи балансу.

Те, куди спрямовані грошові потоки, джерела доходу, і як збалансувати це для того, щоб приймати обґрунтовані рішення для благополучного фінансового стану. Одна з головних тем в бухгалтерському обліку - активи і пасиви і способи балансування для фінансового оздоровлення підприємства.

Для початку що таке актив і пасив. Актив можна визначити як все те, що має економічну цінність, або, як очікується забезпечить майбутні вигоди, якщо вкладати в них ресурси, такі як гроші, особисте майно, інвестиції. Складені разом речі, якими володіє компанія, будь-які інвестиції, або готівкові гроші в банку, є цінністю активів.

Пасив - це сукупність всіх зобов'язань підприємства. Ці суми видаються у вигляді векселів або кредитів. Також входять зобов'язання, на які в майбутньому передбачають витрат коштів, подібно зобов'язаннями перед акціонерами (власниками) з повернення внесених коштів у капітал підприємства в разі його ліквідації. Важливо переконатися, що пасиви фірми не перевищують активи.

Ситуація, коли сукупність активу менше пасиву, означає, що у підприємства недостатньо коштів для погашення всіх лежачих на ньому зобов'язань.

Сучасні інформаційні джерела по різному визначають сутність активів підприємства. Так, Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» визначає активи як: «…ресурси, контрольовані підприємством у результаті минулих подій, використання яких, як очікується, приведе до отримання економічних вигод у майбутньому [10]».

Сайт Вікіпедії визначає активи підприємства як : «…частину бухгалтерського балансу, що відображає на певну дату всі наявні на даному підприємстві матеріальні цінності, кошти, борги різних осіб та установ у грошовому виразі [2]».

Класифікація активів підприємства подана на рисунку 1.1.

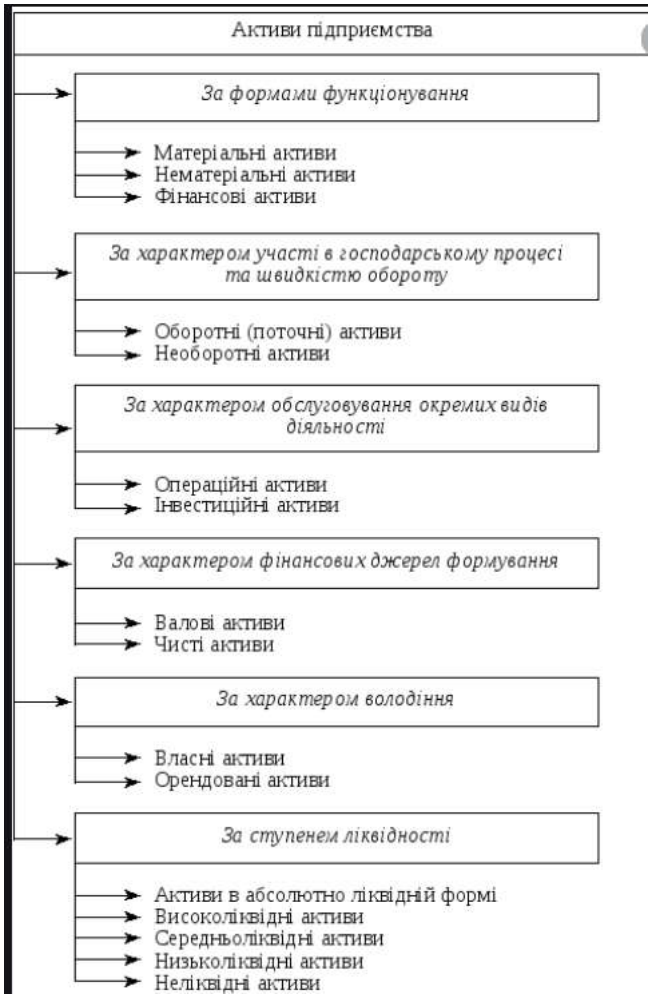

Рисунок 1.1 – Класифікація активів підприємства [3].

Як видно з цього рисунку класифікація активів є досить розгалуженою і в якості критеріїв класифікації використовуються багато ознак та характеристик.

Розглянемо сутність підходів до визначення пасивів підприємства. Згідно сайту Вікіпедія: «…Пасив – це капітал – власність відповідної фізичної або юридичної особи на активи – майно і об'єкти (ресурси), які є на підприємстві, які контролюються підприємством в результаті попередніх (минулих) подій, та використання яких, як очікується, призведе до збільшення капіталу. Містить власний капітал – статутний і акціонерний, а також позиковий капітал (кредити, згруповані по складу й строках погашення [23]».

На відміну від визначення активів, Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» не містить безпосереднього визначення поняття «пасів». Натомість у цьому Законі містяться визначення окремих складових пасиву, таких як «зобов'язання» та «власний капітал». Так, до зобов'язань згідно закону належить: «…заборгованість підприємства, що виникла внаслідок минулих подій і погашення якої в майбутньому, як очікується, приведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють у собі економічні вигоди [10]». До власного капіталу відноситься «…різниця між активами і зобов'язаннями підприємства» [10].

Головною метою управління пасивами є забезпечення сталого фінансування діяльності підприємства. Вся система управління пасивами, включаючи облік, аналіз і контроль, а також планування фінансової діяльності, повинна бути спрямована на реалізацію зазначеної мети. У пасиві балансу організації відбивається капітал.

Капітал характеризується кількісними та якісними показниками. Кількісна характеристика капіталу є визначальною при аналізі ефективності функціонування компанії і являє собою сукупність авансованих коштів в грошовій і матеріальній формах на довгостроковій основі. Якісна характеристика капіталу проявляється, по-перше, в його структуризації, а по-друге, в вартості залучення складових його компонент. На рисунку 1.2. наведена одна загальноприйнятих класифікацій пасивів підприємства:

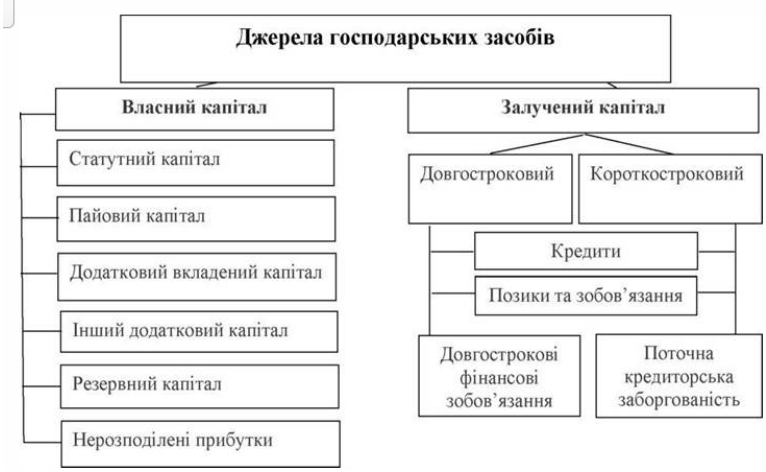

Рисунок 1.2 – Класифікація пасивів підприємства [25]

Структура пасиву балансу підприємства відображає рішення щодо вибору джерел фінансування майна підприємства. Тому при формуванні раціональної структури капіталу важливо врахувати всі особливості, притаманні тому чи іншому джерелу фінансування.

Методологічні аспекти управління пасивами підприємств наведені також в працях науковців Сумського державного університету [30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52].

Цікавим є дослідження рівня використання термінів «активи» та «пасиви» в запитах пошукової системи Google, який можна проаналізувати за допомогою програми Google Trends (рис. 1.3). Аналіз показує значно більший інтерес до питань управління активами.

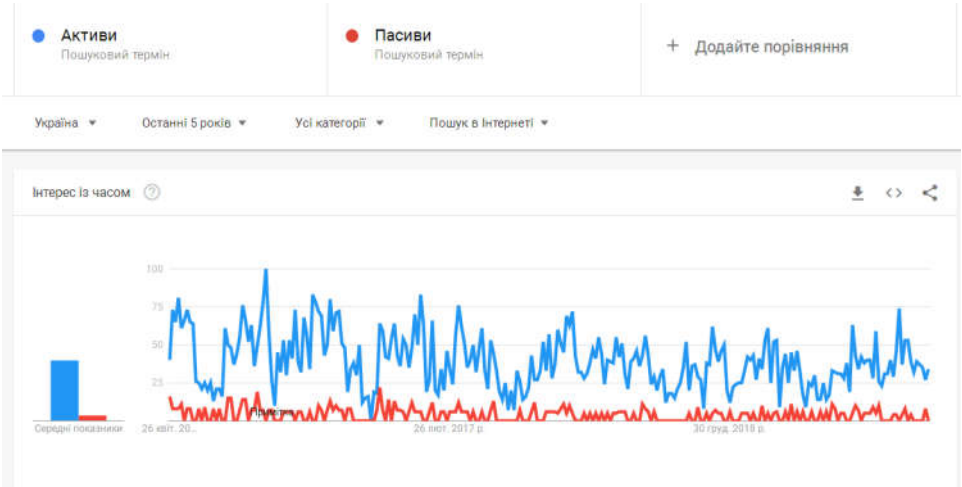

Рисунок 1.3 – Рівень використання термінів «активи» та «пасиви»

1.2 Стан активів та пасивів підприємств в сучасній економіці

Сьогодні грамотне управління активами і пасивами підприємства є однією з головних проблем сучасної економіки. Сучасна економіка має потребу в більш детальному дослідженні ряду питань, пов'язаних з вивченням більш ефективних підходів до визначення оптимальної структури капіталу підприємства, що забезпечить його найбільш стійке і ефективний розвиток. При цьому важливо пам'ятати, що політики управління активами і пасивами повинні в своїй основі враховувати такі аспекти діяльності підприємства, як розробка перспективної стратегії щодо фінансування, стабільність фінансового стану підприємства і підвищення його конкурентоспроможності.

Активи і пасиви є одними з найважливіших чинників будь-якого виробництва, їх склад і ефективність використання безпосередньо впливає на кінцевий результат господарської діяльності підприємства.

Показники активів підприємств за видами економічної діяльності у 2019 році наведено в таблиці 1.1, а показники пасивів у таблиці 1.2.

Таблиця 1.1 – Показники активів підприємств за видами економічної діяльності, (млн.грн.)

	Актив					
	необоротні активи		оборотні активи		необоротні активи та групи вибуття	
	на 1 січня 2019р.	на 30 вересня 2019р.	на 1 січня 2019р.	на 30 вересня 2019р.	на 1 січня 2019р.	на 30 вересня 2019р.
Усього	**3297268,5**	**3250465,9**	**3316260,2**	**3421077,9**	**3969,8**	**4478,1**
сільське, лісове та рибне господарство	3739,9	4410,8	8600,9	10197,0	13,1	13,7
промисловість	1454926,9	1518163,8	1562720,5	1567096,0	1000,6	775,7
будівництво	32659,4	35523,6	113169,7	130398,0	58,4	149,9
оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	171209,2	190223,3	1083333,0	1144300,7	422,4	559,3
транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	732145,3	664525,0	167259,5	157261,4	159,4	112,7
тимчасове розміщування й організація харчування	13803,4	13786,1	5397,9	6202,7	0,0	0,0
інформація та телекомунікації	84410,2	91171,9	35941,5	35069,8	2052,9	2552,3
фінансова та страхова діяльність	51197,4	56017,1	55655,7	61584,5	64,6	100,5
операції з нерухомим майном	98521,9	102935,5	45204,7	52047,6	162,8	167,3
професійна, наукова та технічна діяльність	423206,1	349279,2	214088,8	230428,5	0,7	1,6
діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	201694,9	193757,4	16522,6	17799,5	34,9	41,8
освіта	1431,7	1438,7	177,0	248,9	0,0	0,0
охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	5362,2	5894,6	1720,0	2214,8	0,0	0,0
мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	19990,1	19901,3	5904,8	5629,2	0,0	3,3
надання інших видів послуг	2969,9	3437,6	563,6	599,3	0,0	0,0

Таблиця 1.2 – Показники пасивів підприємств за видами економічної діяльності, (млн.грн.)

	Пасив						Баланс	
	власний капітал		довгострокові зобов'язання і забезпечення		поточні зобов'язання і забезпечення			
	на 1 січня 2019р.	на 30 вересня 2019р.	на 1 січня 2019р.	на 30 вересня 2019р.	на 1 січня 2019р.	на 30 вересня 2019р.	на 1 січня 2019р.	на 30 вересня 2019р.
Усього	**2129175,9**	**2164013,1**	**1040878,2**	**1017235,5**	**3447438,9**	**3494769,3**	**6617498,5**	**6676021,9**
сільське, лісове та рибне господарство	1507,5	1419,6	1153,5	1339,6	9692,9	11862,3	12353,9	14621,5
промисловість	791108,7	864621,2	480836,1	464403,1	1746698,5	1757009,6	3018648,0	3086035,5
будівництво	9783,5	13604,5	34939,1	35756,6	101164,9	116710,4	145887,5	166071,5
оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	60504,5	108234,1	134468,3	117230,0	1059991,8	1109619,2	1254964,6	1335083,3
транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	550035,2	489619,5	164427,8	158189,0	185100,9	174090,3	899564,2	821899,1
тимчасове розміщування й організація харчування	-2363,4	340,2	12530,6	11069,0	9034,1	8579,6	19201,3	19988,8
інформація та телекомунікації	27656,8	35345,7	37785,5	36670,3	56962,3	56778,0	122404,6	128794,0
фінансова та страхова діяльність	26882,5	31416,3	58497,6	62438,4	21537,1	23847,4	106917,7	117702,1
операції з нерухомим майном	23083,9	32716,8	65434,7	62408,3	55370,8	60025,3	143889,4	155150,4
професійна, наукова та технічна діяльність	433657,6	384833,2	36606,7	54287,0	167031,3	140589,1	637295,6	579709,3
діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	190483,3	183886,6	4770,0	4517,8	22999,1	23192,2	218252,4	211598,7
освіта	1237,4	1255,5	145,1	142,1	226,2	290,0	1608,7	1687,6
охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	2444,8	2875,4	2449,5	2612,1	2187,9	2621,9	7082,2	8109,4
мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	10410,0	10563,3	6787,2	6101,9	8697,7	8868,6	25894,9	25533,8
надання інших видів послуг	2743,6	3281,2	46,5	70,3	743,4	685,4	3533,5	4036,9

Ефективна політика управління активами та пасивами дає підприємству велику кількість переваг, робить його фінансову діяльність стабільною, забезпечує високу конкурентоспроможність на ринку в довгостроковому періоді. Забезпечення високого рівня ліквідності активів, їх своєчасного оновлення, раціональності їх використання і оптимізації структури джерел фінансування є першочерговими завданнями для більшості підприємств. Важливим завданням є виділення управління оборотними та необоротними активами, що дозволяє ефективніше використовувати ресурси підприємства і підвищувати рівень ефективності управлінських рішень. Виконання даних пунктів зробить вітчизняні підприємства більш конкурентними зокрема і національної економіки в цілому.

2 МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ І ПАСИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА

2.1 Забезпечення ліквідності балансу як елемент управління активами і пасивами підприємства

Аналіз ліквідності балансу підприємства має величезне значення, тому що його дані використовуються для розробки фінансової політики підприємства.

Ліквідність передбачає постійне рівновагу між активами і пасивами, одночасно за двома параметрами: за загальною сумою і за термінами перетворення активів в грошові кошти і термінами погашення зобов'язань.

Ліквідність ділять на: поточну, строкову, розрахункову. При оцінці ліквідності виділяють:

- ліквідність балансу;
- ліквідність активів;
- ліквідність підприємства в цілому.

Ліквідність балансу - це ступінь покриття зобов'язань підприємства його активами, термін перетворення яких в грошові кошти відповідає терміну погашення зобов'язань.

Під ліквідністю активів розуміють - величину зворотну ліквідності балансу за часом перетворення активів в грошові кошти.

Ліквідність підприємства - дозволяє оцінити на скільки господарюючий суб'єкт забезпечений необхідними ліквідними активами, чим вона вища, тим більша ліквідність підприємства.

Аналіз ліквідності підприємства включає наступні етапи:

1. Розрахунок і оцінка абсолютних показників ліквідності (на цьому етапі здійснюється збір, обробка та аналіз даних необхідних для проведення додаткових розрахунків. Етап дозволяє виявити недолік або надлишок ліквідних активів на підприємство).

2. Аналіз відносних показників ліквідності. На основі зібраних абсолютних величин розраховуються і аналізуються коефіцієнти ліквідності. 3. Проведення факторного аналізу. Оцінюється ступінь впливу основних факторів на коефіцієнт поточної ліквідності.

4. Розрахунок, аналіз і оцінка додаткових показників, що характеризують ліквідність підприємства в разі потреби.

5. Визначення заходів щодо поліпшення ліквідності підприємства.

Рівень ліквідності активів можна визначити як час за який активи можуть буре переведені у грошові кошти через їх продаж. Тобто фактично активи можуть бути переведені у грошові кошти.

Аналізуючи активи за цим критерієм можна розділити їх на 4 групи. Тобто мова йде про швидкість перетворення в грошові кошти з найменшими втратами при цьому:

А1 - самі ліквідні активи, до яких належать безпосередньо грошові кошти та фінансові інвестиції до запитання).

А2 – активи, що можна швидко реалізувати (продукція, що вже виготовлена, відвантажена продукція, дебіторська заборгованість до 12 місяців).

А3 – активи, що можна реалізувати повільно (виробничі запаси, довгострокова дебіторська заборгованість).

А4 – активи, що складно продати (необоротні активи).

Аналогічно та тривалістю погашення можна розділити пасиви:

П1 – пасиви, що вимагають найбільш термінового погашення, кредиторська заборгованість).

П2 – пасиви, що мають бути погашені протягом найближчого часу (короткострокові кредити та інші термінові зобов'язання).

П3 – пасиві, що мають довгостроковий період погашення (довгострокові кредити і зобов’язання).

П4 - постійні (стійкі) пасиви (власний капітал).

Баланс можна вважати абсолютно ліквідним, якщо виконуються наступні умови:

$$А1 \geq П1;\ А2 \geq П2;\ А3 \geq П3;\ А4 \leq П4 \quad (2.1)$$

Якщо виконуються перші 3 нерівності, то 4 має виконуватися автоматично. Якщо якесь одна умова не виконується, то баланс не вважається абсолютно ліквідним. Так само для оптимальності бухгалтерського балансу необхідно щоб виконувалися наступні умови:

$$А1 + П1 \geq П1 + П2 \quad (2.2)$$

$$А1 + А2 + А3 \geq П1 + П2 + П3 \quad (2.3)$$

Для зіставлення ліквідних активів і зобов'язань використовують такі показники:

- коефіцієнт абсолютної ліквідності:

$$Ка.л. = А1 / П1 + П2 \quad (2.4)$$

$Ка.л. \geq 0,2$

Характеризує ступінь відповідності короткострокової кредиторської заборгованості та дебіторської заборгованості. Також показує яку частину короткострокової заборгованості може покрити підприємство за рахунок наявних грошових коштів і короткострокових фінансових вкладень, швидко реалізованих у випадку потреби.

- коефіцієнт швидкої (критичної) ліквідності

$$Кш.л. = А1 + А2 / П1 + П2 \quad (2.5)$$

$Кш.л. \geq 0,7$

Коефіцієнт характеризує здатність виконувати зобов'язання при виникнення кризових фінансових ситуаціях.

- коефіцієнт поточної ліквідності

$$Кп.л. = А1 + А2 + А3 / П1 + П2 \quad (2.6)$$

$Кп.л. \geq 2$

Визначає здатність підприємства оперативно визволити з господарського обороту кошти і погасити боргові зобов'язання.

Як видно віднесення тієї чи іншої статті до групи активів і пасивів по ліквідності може ока-викликають істотний вплив на підсумкову ліквідність балансу підприємства. В даний час у вітчизняній практиці розподіл статей балансу за групами активів і пасивів є доста-точно жорсткої і не передбачає будь-яких відхилень.

З одного боку це дозволяє виключити дії, спрямовані на спотворення результатів ліквідності, особливо коли аналіз проводиться фінансовими службами підприємства для зовнішніх користувачів. Однак подібний розподіл не дозволяє в повній мірі дати об'єктивну оцінку платоспроможності.

Перш за все, слід враховувати, що у підприємств можуть бути свої галузеві особливості, які можуть чинити істотний вплив на відмінний від середнього рівень ліквідності або платоспроможності.

Наприклад, матеріали оцінюються як важкореалізовані активи і ступінь їх ліквідності оцінюється як більш висока, ніж основних засобів, однак нерідко знайти покупця на сировину або матеріали значно складніше, ніж на об'єкти основних засобів. Безумовно, є досить різні матеріали, які застосовуються у виробництві досить широко і тому знайти покупця досить просто. Однак в ряді виробництв (особливо наукомістких або інноваційних) частину сировини і матеріалів є вкрай рідко використовуються, і тому знайти для них покупця складно. У частині окремих об'єктів основних засобів (особливо автотранспортних засобів) їх реальна ліквідність є навіть вищою, ніж матеріалів.

Структура капіталу компанії, механізм його формування та функціонування безпосередньо визначають успішний розвиток і ефективність діяльності господарюючого суб'єкта. Вибрані власниками і менеджерами компанії джерела інвестицій, їх склад і співвідношення є об'єктивною основою виникнення і подальшої діяльності компанії, а також досягнення нею бажаних кінцевих ре-

зультатів. Так як на багатьох підприємствах використання власних джерел інвестиційних ресурсів обмежена, то вони змушені залучати позикові і залучені джерела. Це більшою мірою визначається зростанням витрат підприємства, пов'язаних з придбанням кредитних інвестиційних ресурсів.

Таким чином, актуальності набуває питання оптимізації структури джерел формування власних та позикових коштів підприємства. Від оптимального співвідношення власних і позикових коштів значно залежать фінансові результати суб’єктів господарювання та результативність його інвестиційних рішень. Тому визначення складу і формату кортів потрібно здійснювати в розрізі двох складових капіталу: власних і позикових джерел.

2.2 Практичні підходи до управління активами і пасивами на прикладі АТ «Насосенергомаш»

З метою практичної ілюстрації механізмів управління активами та пасивами підприємства проаналізуємо фінансову звітність публічного акціонерного товариства "Сумський завод насосного та енергетичного машинобудування «Насосенергомаш [1]». Дане підприємство є «…одним з найбільших в СНД насособудівельних підприємств, що спеціалізується на розробці і виробництві насосного обладнання для нафтогазової галузі, енергетики, агропромислового комплексу та водного господарства [4]». Елементи балансу цього підприємства наведено в додатку А.

Проаналізуємо стан необоротних активів підприємства. На рисунку 2.1 наведено динаміку первісної вартості основних засобів, та їх зносу.

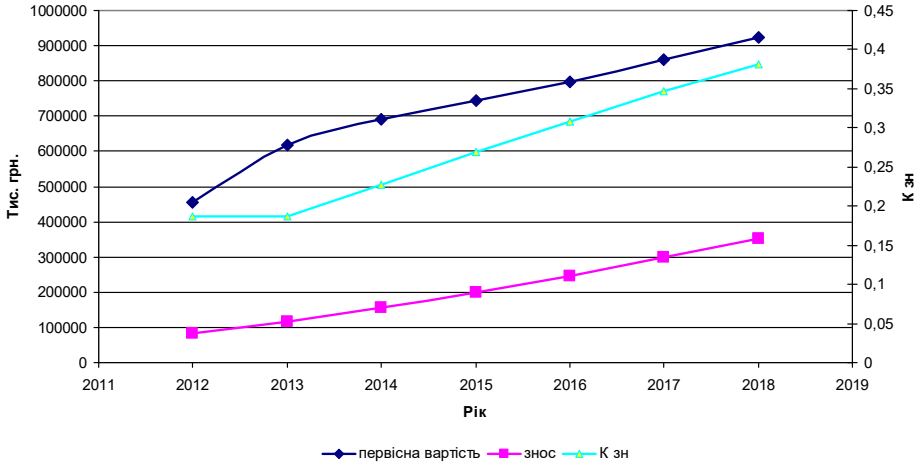

Рисунок 2.1 – Стан основних засобів

Основні засоби є ключовою статтею першого розділу необоротних активів підприємства. Як видно з графіку, первісна вартість основних засобів за останні роки постійно зростала. Разом з тим збільшувалась і їх зношеність. Це демонструє коефіцієнт зносу, що розраховується як:

$$K_{зоз} = З / О_з \,, \tag{2.7}$$

де З – сума зношення;

$О_з$ – первісна вартість основних засобів

При цьому негативною тенденцією є стрімке зростання коефіцієнту зносу основних засобів, що за останні 5 років збільшився у 2 рази. Це говорить про неефективну політику підприємства, щодо оновлення основних засобів.

Аналіз стану оборотних активів (рис. 2.2) показує, що в їх структурі переважають запаси. Разом з тим, в останні роки значно зросла питома вага дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги, що говорить про посилення консервативної політики управління такою заборгованістю.

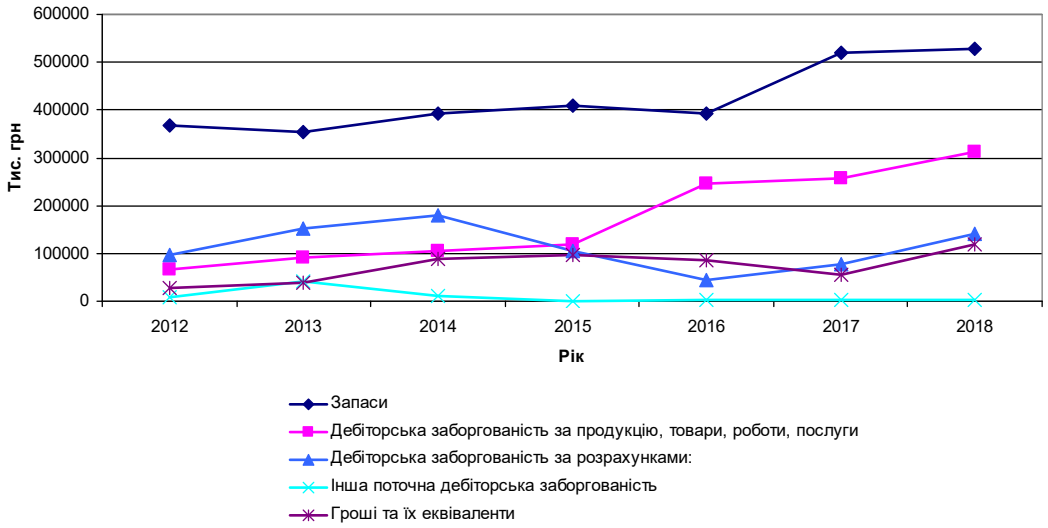

Рисунок 2.2 – Динаміка оборотних активів

Величина дебіторської заборгованості з розрахунків та грошових коштів та їх еквівалентів знаходиться приблизно на одному рівні.

Аналізуючи структуру пасивів підприємства слід звернути увагу на величину та динаміку зміни власного капіталу та зобов'язань. Динаміка зміни власного капіталу підприємства наведена на рисунку 2.3.

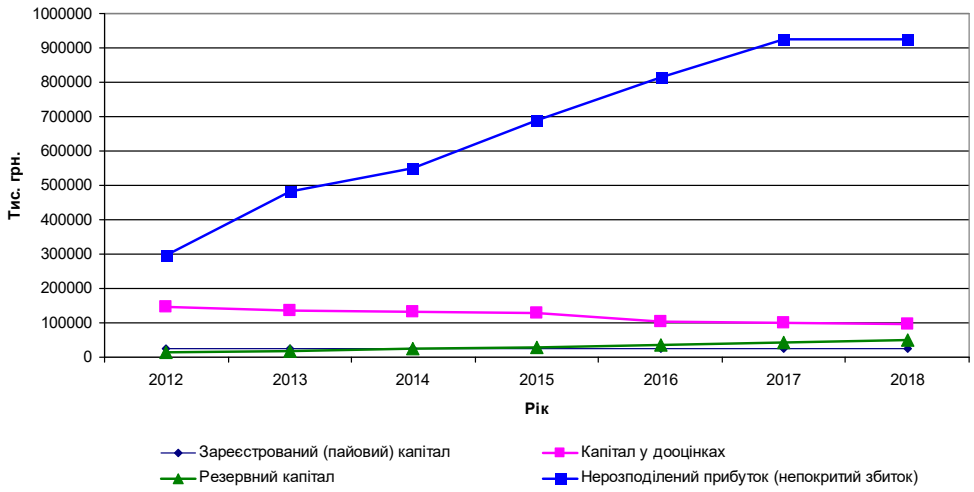

Рисунок 2.3 – Динаміка власного капіталу підприємства

Аналізуючи даний графік можна відзначити тенденцію зростання нерозподіленого прибутку, який з 2012 року збільшився у 3 рази. Це говорить про нераціональність політики управління нерозподіленим прибутком, що може бути використаний як додаткове джерело фінансових ресурсів підприємства.

Доволі цікавою є динаміка зміні величини довгострокових та поточних зобов'язань підприємства (рис. 2.4).

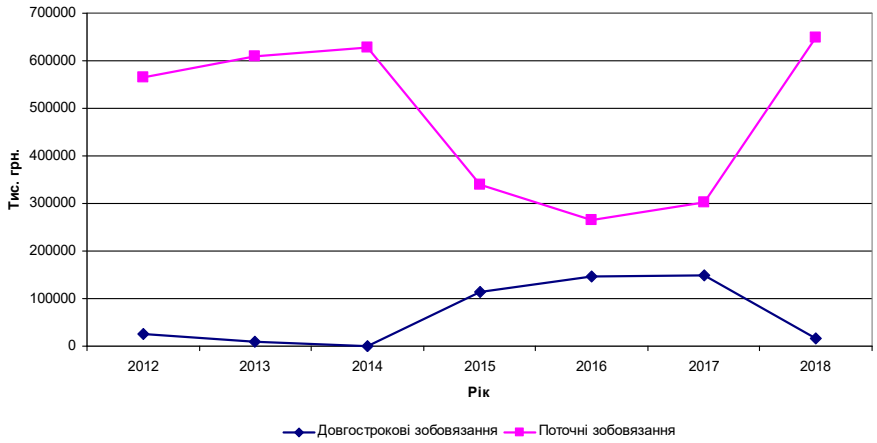

Рисунок 2.4 – Динаміка зміни зобов'язань підприємства

Так, у період 2014-17 років спостерігалось значне зменшення поточних зобов'язань і зростання довгострокових. Скоріш за все це пов'язано із наслідками впливу фінансової кризи.

Показовою при цьому є динаміка показника фінансового левериджу, який визначається як співвідношення позикових та власних коштів (рис. 2.5). З рисунку видно, що після 2012 року спостерігається значне зменшення даного показника, що говорить про зменшення залежності підприємства від позикових коштів, що позитивно відбивається на його фінансовій стійкості.

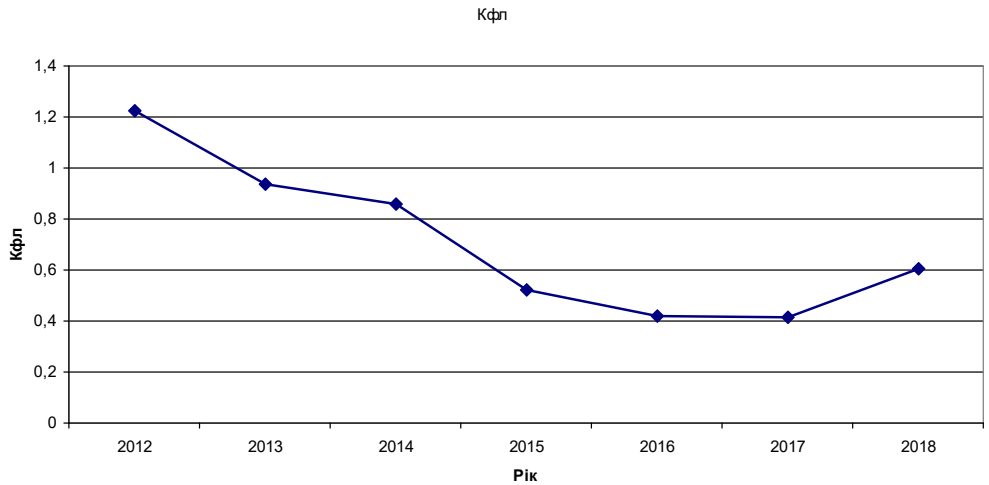

Рисунок 2.5 – Динаміка коефіцієнту фінансового левериджу

Таким чином, в цілому можна сказати, що політика управління активами та пасивами даного підприємства є досить виваженою та доволі ефективною.

3 ШЛЯХИ ПОЛІПШЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ ТА ПАСИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА

3.1 Заходи, щодо підвищення ефективності управління активами підприємства

В процесі менеджменту активів підприємства суттєва увага має бути приділена управлінню оборотними активами підприємства. Найважливішим завданням при цьому є оптимізація кількості та структури окремих видів запасів. Для цього необхідно розробляти систему заходів, спрямованих на впровадження нової техніки і технологій, вдосконалення якості продукції, що випускається, використання нових видів (нових постачальників) матеріальних ресурсів.

Підвищення ефективності використання оборотних коштів може бути досягнуто в результаті впливу на вироблену продукцію, систему планування і організацію виробництва, що досягається постійним моніторингом за нормативами і динамікою фактичних питомих витрат і оборотності оборотних коштів.

Отже, процес підвищення ефективності використання активів підприємства передбачає виявлення резервів, здатних як прискорити оборотність оборотних активів, так і поліпшити систему фінансування необоротних активів. Якщо управління необоротні активи є створення і управління системою фінансування (створення фондів), то управління оборотними засобами передбачає вибір методу аналізу матеріально-виробничих запасів, що дозволяє впливати на величину прибутку організації. Резерви підвищення ефективності використання активів виступають в якості одного з вирішальних факторів, що позитивно впливають на ефективність виробничої і господарської діяльності організації.

Основним документом, що закріплює склад, кількість і якість використовуваних матеріально-виробничих ресурсів, є виробнича програма. При її відсутності може трапитися ситуація появи надлишків запасів, що може привести до неефективного використання оборотних коштів і зниження ефективності виробництва в цілому. Негативним фактором також є і недолік необхідної кількості

матеріальних ресурсів, що призводить до простоїв обладнання, невиконання замовлення в термін і репутаційних втрат.

Основним інструментом управління грошовим потік є бюджетування, тобто план руху безготівкових грошових коштів на розрахункових рахунках і готівки в касі підприємства. Також даний інструмент дозволяє прогнозувати «касові розриви» і заходи щодо запобігання їх негативних наслідків. Варіанти використання залишку коштів визначаються через його структурування: компенсаційний залишок (мінімально допустима сума, яку позичальник зобов'язаний підтримувати на своєму банківському рахунку відповідно до договору про позику); страхової залишок (формується на випадок виникнення непередбачених обставин); спекулятивний залишок (забезпечувати можливість отримання вигоди від інвестування).

Для поліпшення використання оборотного капіталу і прискорення оборотності дебіторської заборгованості на підприємстві можна запропонувати проведення факторингових операцій; спонтанне фінансування або надання знижок від організації своїм покупцям і замовникам. В цілому ж, прискорення оборотності оборотного капіталу дасть досліджуваного підприємству економію, яку можна направити як на збільшення оборотного капіталу підприємства, так і на поповнення основних засобів.

Заходи щодо підвищення ефективності використання оборотного капіталу досліджуваної організації можуть так само включати в себе раціональну організацію виробничих запасів, їх ресурсозбереження та оптимальне нормування, скорочення перебування оборотного капіталу в незавершеному виробництві, впровадження новітніх технологій, а так само вдосконалення системи розрахунків, контроль за оборотністю засобів у розрахунках і інших областях.

Для вирішення проблеми управління грошовими коштами або додавання додаткових до наявних, існують кілька варіантів:

– додатковий випуск акцій - метою даної діяльності є додаток грошових коштів, а результатом є збільшення статутного капіталу.

– запозичення додаткових коштів - передача коштів, які позичальники зобов'язані повернути в тій же сумі зі сплатою відсотка на суму запозичення;

– відстрочка відтоків грошових коштів - компанії можуть відстрочити платіж наскільки це можливо;

– фінансовий контроль - внутрішній контроль за готівковими базується на тому, щоб доступ до готівки може використовуватися уповноваженим персоналом.

Удосконалення системи ефективного управління активами дає можливість фінансовим службам організації здійснювати оперативний контроль за надходженням і витрачанням грошових коштів, своєчасно фіксувати зміну фінансової ситуації і вчасно приймати коригувальні заходи щодо забезпечення стабільної платоспроможності підприємства.

3.2 Напрями підвищення ефективності управління пасивами підприємства

Одним із способів управління пасивами є їх реструктуризація. Підготовці заходів по реструктуризації пасивів повинен передувати аналіз можливостей впливу на е чи інший джерело. Зокрема, підприємство має досить широкі можливості реструктуризації джерел власних коштів. Що ж стосується позикових і залучених, то тут у суб'єкта господарської діяльності вельми обмежена ступінь свободи.

Досить простим і ефективним заходом реструктуризації пасивів є збільшення статутного капіталу. Позитивний результат вона свідомо може принести в разі збільшення статутного капіталу одно пропорційно усіма вкладниками без залучення нових учасників. При цьому підприємство отримує додаткові фінансові ресурси, що дають йому можливість розрахуватися з кредиторами, придбати нове обладнання, освоїти нові технології без збільшення своїх зобов'язань.

Збільшення статутного капіталу можливо і за рахунок залучення нових вкладників. Однак цей шлях пов'язаний з труднощами, зумовленими зменшен-

ням частки початкових власників підприємства в статутному капіталі, на що останні йдуть вельми неохоче.

Однією з найгостріших проблем є реструктуризація кредиторської заборгованості підприємства. Це в першу чергу, заборгованість по кредитах банків; постачальникам і підрядникам; за векселями; перед персоналом; позабюджетним фондом; перед бюджетом.

За боргами у державний, регіональні та місцеві бюджети регулярно розробляються і приймаються нормативні документи, що дозволяють проводити їх реструктуризацію. Щодо реструктуризації інших видів заборгованостей нормативної бази практично не існує. Підприємства змушені, тому вирішувати свої проблеми в індивідуальному порядку. Зокрема, можливе вирішення шляхом проведення так званих взаємозаліків. У найпростішому варіанті взаємозаліки здійснюються між підприємством і його дебіторами і кредиторами, що мають прямі фінансові відносини.

Ліквідацію заборгованості перед персоналом варто розглядати скоріше як передумову для подальшої реструктуризації пасивів, оскільки заборгованість по оплаті праці не сприяє створенню сприятливого психологічного клімату у співробітників підприємства. Найбільш дієва міра - це погашення боргу, що випускається.

Розробка заходів по реструктуризації пасивів повинна здійснюватися в комплексі з заходами з реструктуризації активів підприємства, оскільки зміни в структурі активів призводять до змін в структурі пасивів, і навпаки. Наприклад, кошти від продажу активів можуть бути спрямовані на погашення кредиторської заборгованості. Іншим прикладом служать описані взаємозаліки.

Таким чином, ефективне рішення проблеми реструктуризації активів і пасивів підприємства може бути знайдено на шляху проведення своєрідних комплексних «бінарних» заходів, що тягнуть за собою одночасно зміна структури як активів, так і пасивів.

ВИСНОВКИ

В умовах ринкової економіки для ефективного функціонування та мінімізації комерційних і фінансових ризиків кожному підприємству необхідно раціонально організоване управління поточними активами і пасивами. Поточні активи представляють собою ту частину активу підприємства, яка забезпечує безперервний процес виробництва і реалізації продукції, управління поточними активами важливо для підтримки безперебійного процесу виробництва. Поточні активи фінансуються за рахунок власних і позикових коштів, управління і контроль структури останніх забезпечує підприємству необхідний рівень ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості.

Оптимізація величини і структури поточних активів і пасивів направлено на забезпечення заданого рівня співвідношення між фінансовими ризиками та економічною ефективністю підприємства. Управління поточними активами і пасивами становить значну частину фінансового менеджменту. З одного боку, структура поточних активів і пасивів представлена великою кількістю матеріально-речових і фінансових елементів, кожен з яких вимагає самостійного управління і знаходиться в динаміці. З іншого боку, раціональне управління активами і пасивами забезпечує платоспроможність фірми, ліквідність її активів, рентабельність і інші цільові показники.

В умовах економічної кризи на багато важливих управлінські питання може дати відповідь об'єктивний фінансовий аналіз, проведений на підставі даних фінансової (бухгалтерської) звітності, так як його результати характеризують платоспроможність і загальний фінансовий стан комерційної організації, а також служать основою для розробки рекомендацій і побудови прогнозів, необхідних для ефективного функціонування підприємства.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

1. Агентство з розвитку інфраструктури фондового ринку України. Веб-сайт. URL: https://smida.gov.ua/db/participant/00220477.

2. Актив. *Вікіпедія. Вільна енциклопедія*. URL : https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%B2.

3. Аналіз майна підприємства. Studfiles. Веб-сайт. URL : https://studfile.net/preview/5416414/

4. АТ "Сумський завод "Насосенергомаш". Веб-сайт : http://nempump.com/o-gruppe-gms/.

5. Берехтіна Л. О. Економічна сутність оборотного капіталу підприємства. *Держава і регіони. Серія: Економіка і підприємництво*. 2011. № 6. С. 378–381.

6. Бондаренко О. С. Методологічні основи управління оборотними активами підприємств. *Інвестиції практика та досвід*. 2008. № 4. С. 40–44.

7. Гончак О.О. Управління оборотним капіталом підприємства в сучасних умовах. *Гроші, фінанси і кредит*. 2017. №14. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2017/14_2017_ukr/49.pdf.

8. Дейнека О., Чечель С. Економічна сутність категорій «оборотні активи» та «оборотний капітал». Проблеми та перспективи розвитку фінансово-кредитної системи України : збірник матеріалів III Всеукраїнської науково-практичної on-line конференції (Суми, 22–23 листопада 2018 року) / Навчально-науковий інститут бізнес-технологій «УАБС» Сумського державного університету. – Суми : Сумський державний університет, 2018. С. 72-75.

9. Дехтяр Н. А. Дейнека, О. В. Черноус Т. М. Управління оборотними активами підприємства. *Електронний науковий журнал Мукачівського державного університету «Економіка та суспільство»*. 2017. № 8. С. 572–578.

10. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16 липня 1999 року

№ 996-XIV. Законодавство України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14.

11. Касапова, І. С. Дослідження економічної сутності категорії «оборотний капітал». *Вісник соціально-економічних досліджень: зб. наук. праць*. 2016. № 2 (61). С. 228–234.

12. Кодацький В.П. Шляхи ефективного управління оборотними активами промислових підприємств. *Актуальні проблеми економіки*. 2010. № 4. С. 271–274.

13. Лисьонкова Н.М. Захарчук В.Ю. Підвищення ефективності управління оборотними активами підприємства. *Приазовський економічний вісник*. 2018. № 5 (10). С. 354-358.

14. Маринович О. Порівняння категорій, суміжних із поняттям «оборотні активи». *Економіка і суспільство*. 2018. № 19. С. 1307-1311.

15. Маценко К.Д., Дибач І.Л. Організація управління оборотним капіталом промислових підприємств. URL: http://eir.nuos.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/2792/Matsenko.PDF?sequence=1ua.

16. Мордань Є.Ю. Сумченко А.О. Методичний підхід до побудови системи управління оборотними активами підприємства. *Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка*. 2019. № 4. С. 24-34. – DOI: 10.21272/1817-9215.2019.4-3.

17. Морозюк Д.І. Сучасні методи управління оборотним капіталом підприємств та оцінка їх ефективності. *Інвестиції: практика та досвід.* 2017. №1. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/1_2015/25.pdf

18. Муравський О. До питання економічної категорії «оборотні кошти». *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2017. Випуск 6–2 (12). С. 80-85.

19. Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13.

20. Оборотні активи. *Навчальні матеріали онлайн* : веб-сайт. URL: https://pidruchniki.com/19570411/finansi/oborotni_aktivi.

21. Олійник Т.О., Мірошниченко О.В. Основні напрями підвищення ефективності управління активами. *Інвестиції: практика та досвід*. 2014. № 21. С. 73–77.

22. Офіційний сайт Державної служби статистики України URL: http://www.ukrstat.gov.ua.

23. Пасив. *Вікіпедія. Вільна енциклопедія*. URL : https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%B0%D1%81%D0%B8%D0%B2.

24. Поддєрьогін А. М. Фінанси підприємств: підруч. / [А. М. Поддєрьогін, Л. Д. Буряк, Г. Г. Нам та ін.; керівник авт. кол. і наук. ред. А. М. Поддєрьогін]. – 3-тє вид., перероб. та доп. – К.: КНЕУ, 2000. – 460 с.

25. Поняття і класифікація пасивів підприємства. *lektsii.org.* Веб-сайт. URL : https://lektsii.org/14-14587.html

26. Савінова А.В. Управління оборотними активами підприємства: теоретичний аспект. *Вісник НТУ «ХПІ»*. 2017. № 54 (1257) С. 134-137.

27. Серебрянський Д. М., Базильчук К. В. Оцінка ефективності управління оборотними коштами підприємства. Регіональна економіка та управління. 2019. №4 (26). С. 91-95.

28. Скоробогатова В.В. Сутність категорії «активи»: аналіз наукових джерел. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2011. № 3 (21). Ч. 2. С. 338–348.

29. Угляренко О., Ковальчук Ю. Програмна модель фінансового контролінгу в ефективному управлінні робочим капіталом (working capital) підприємства. URL: https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/32457/Siukf_19_127.pdf?sequence=1.

30. Фінансове забезпечення інноваційної діяльності підприємства: звіт про НДР (заключний)/ Кер.: І.Д. Скляр. - Суми: СумДУ, 2012. - 54 с. URL : https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/34465.

31. Роль інноваційної діяльності у формуванні вартості промислових підприємств [Текст]: звіт про НДР (заключний) / Кер. О.О. Захаркін. - Суми: СумДУ, 2016. - 114 с.

32. Формування фінансового механізму стабілізації економіки України [Текст] : звіт про НДР (заключний) / Кер. Н.А. Антонюк. - Суми : СумДУ, 2014. - 60 с. URL :https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/39378.

33. Захаркін, О.О. Вартісно-орієнтоване управління інноваційною діяльністю підприємств: методологічні засади, світовий та вітчизняний досвід [Текст] : монографія / О.О. Захаркін. - Суми: СумДУ, 2015. - 400 с.

34. Вартісно-орієнтоване управління підприємствами на основі стейкхолдерского підходу [Текст] : звіт про НДР (остаточний) / кер. О.О. Захаркін. - Суми : СумДУ, 2018. - 79 с.

35. Теоретико-методичні засади відповідального портфельного інвестування як інструменту фінансового забезпечення сталого розвитку економіки [Текст]: звіт про НДР (проміжний) / кер. Д.В. Леус. - Суми: СумДУ, 2016. - 99 с. URL : https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/67799.

36. Фінансово-економічне обгрунтування екологічно спрямованого інноваційного розвитку [Текст]: звіт про НДР (заключний) / Кер. Т.В. Касьяненко. - Суми: СумДУ, 2016. - 90 с. URL : https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/53268.

37. Механізми вартісно-орієнтованого управління підприємством [Текст]: звіт про НДР (заключний) / Кер. М.В. Костель. - Суми: СумДУ, 2015. - 84 с. URL : https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/53419.

38. Інвестиційно-фінансові механізми еколого-орієнтованого розвитку регіонів [Текст] : звіт про НДР (заключний) / Кер. С.В. Похилько. - Суми : СумДУ, 2014. - 50 с. URL :https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/39515.

39. Теоретико-методологічні засади управління фінансами урбанізованого простору на місцевому рівні = Теоретико-методологічні засади узгодження фінансових інтересів суб'єктів соціального партнерства на місцевому рівні: звіт

про НДР (проміжний) / Кер. К.В. Ілляшенко. - Суми: СумДУ, 2013. - 33 с. URL : https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/35419.

40. Оцінка ефективності та оптимізація діяльності фінансових посередників = Еволюція процесу становлення та сучасні тенденції розвитку фінансового посередництва: звіт про НДР (проміжний)/ Кер.: П.М.Рубанов. - Суми: СумДУ, 2012. - 60 с. URL : https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/32640.

41. Дослідження кон'юктури інвестиційного ринку України : звіт про НДР (заключний) / Кер. І.В. Кобушко. - Суми : СумДУ, 2011. - 114 с. URL : https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/27284.

42. Захаркін О.О. Мякота Т.С. Шляхи оптимізації споживчого кредитування в Україні в умовах фінансово-економічної кризи. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики: Збірник наукових праць*. 2010. № 1 (8). С. 79-84.

43. Захаркін О.О. Еколого-економічна оцінка технологічних рішень в машинобудуванні: автореф. дис. канд. екон. наук : спец. 08.08.01 «Економіка природокористування і охорони навколишнього середовища» / О.О. Захаркін. - Суми, 2003. - 22 с.

44. Захаркін О. О. Порівняльна характеристика концепцій управління підприємством в системі його інноваційної діяльності. *Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія : Економічні науки*. 2014. № 4. С. 53–59.

45. Захаркін О. О. Роль інновацій у нарощенні вартості українських підприємств. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2014. №3. С. 90–101.

46. Zakharkin O. Zakharkina L. Enterprise’s innovation development strategy substantiation and its aims. *Економічний часопис-XXI*. 2014. № 7–8(1). С. 76–79.

47. Захаркін О. О. Оцінка ризикостійкості підприємства при управлінні його інноваційним розвитком. *Економічний простір*. 2015. № 98. С. 165-176.

48. Zakharkin, O., Zakharkina, L., & Antoniuk, N. (2017). A comparative analysis of stock market volatility depending on investment time horizon. *Economic Annals-XXI, 167*(9-10), 49-52.

49. Захаркін О. О. Фактори формування вартості в контексті вартісно-орієнтованого підходу управління підприємством. *Бізнес Інформ*. 2014. №7. С. 208–214.

50. Захаркін О. О. Харченко М. О. , Івахнова А. Л. Оцінка інноваційного потенціалу підприємств у контексті інноваційного розвитку регіонів. *Механізм регулювання економіки*. 2012. №4. С. 216–221.

51. Захаркіна Л. С. Система стратегічного планування інноваційного розвитку підприємств. *Вісник Криворізького економічного інституту КНЕУ*. – 2009. № 4 (20). С.73–76.

52. Захаркін О.О., Костель М.В., Захаркіна Л.С. Оцінка впливу рівня інноваційної активності підприємств на їх фінансово-економічні результати. *Актуальні проблеми економіки*. 2015. № 8 (170). С. 427–441.

Додаток А

Фінансова звітність публічного акціонерного товариства "Сумський завод насосного та енергетичного машинобудування "Насосенергомаш".

Таблиця А.1 – Актив балансу

Актив	Код рядка	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
I. Необоротні активи								
Нематеріальні активи:	1000	7532	12481	13031	15333	31025	34446	26220
первісна вартість	1001	9169	16378	19602	25027	51035	73736	90611
накопичена амортизація	1002	-1637	-3897	-6571	-9694	-20010	-39290	64391
Незавершені капітальні інвестиції	1005	123049	73617	33795	24920	19793	25283	48509
Основні засоби:	1010	368899	501659	533462	543438	552712	562203	570542
первісна вартість	1011	453543	617402	690178	742800	798601	860122	922803
знос	1012	-84644	-115743	-156716	-199362	-245889	-297919	-352261
Інвестиційна нерухомість:	1015	0	0	0	0	0	0	847
первісна вартість	1016	0	0	0	0	0	0	990
Довгострокові біологічні активи:	1020	0	0	0	0	0	0	-143
Довгострокові фінансові інвестиції:								
які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	61	118	152	93	52	53	53
інші фінансові інвестиції	1035	0	0	26	26	26	26	26
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	13	7001	0	0	140	150	150
Відстрочені податкові активи	1045	2113	240	604	1543	0	0	0
Усього за розділом I	1095	501667	595116	581070	585353	603748	622161	646447
II. Оборотні активи								
Запаси	1100	367295	353932	391534	410547	392957	518646	528825
Виробничі запаси	1101	164087	136537	158049	140297	140715	197244	242661
Незавершене виробництво	1102	173506	181651	197260	207374	210449	251485	217721
Готова продукція	1103	29634	35681	36138	62762	41601	69080	67583
Товари	1104	68	63	87	114	192	837	860
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	65235	91047	105410	119315	246841	258256	311877
Дебіторська заборгованість за розрахунками:								
за виданими авансами	1130	48928	118185	38410	17800	13228	52920	132022
з бюджетом	1135	47680	34999	140452	85917	31980	24673	9426
у тому числі з податку на прибуток	1136	0	0	0	37	0	0	185
з нарахованих доходів	1140	0	0	0	0	0	8	57
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	9546	42321	11066	1344	2020	3286	2794
Гроші та їх еквіваленти	1165	28296	38190	87666	96638	84657	56143	118110
Готівка	1166	6	10	6	9	11	10	13
Рахунки в банках	1167	28290	38180	87660	96629	84646	56133	118097
Витрати майбутніх періодів	1170	3954	4724	4729	7149	14876	7265	9315
Інші оборотні активи	1190	708	512	949	330	1192	2198	1328
Усього за розділом II	1195	571642	683910	780216	739040	787751	923395	1113754
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	0	0	0	0	0	0	44
Баланс	1300	1073309	1279026	1361286	1324393	1391499	1545556	1760245

Таблиця А.2 – Пасив підприємства

Пасив	Код рядка	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
I. Власний капітал								
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	24722	24722	24722	24722	24722	24722	24722
Капітал у дооцінках	1405	145432	136521	131359	127393	103405	100574	97942
Додатковий капітал	1410	269	269	507	503	269	269	269
Емісійний дохід	1411	269	269	269	269	269	269	269
Накопичені курсові різниці	1412	0	0	238	234	0	0	0
Резервний капітал	1415	14323	17753	26611	30017	36913	43395	49105
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	298126	480751	549376	687841	813918	925157	923520
Усього за розділом I	1495	482872	660016	732575	870476	979227	1094117	1095558
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення								
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	0	0	0	0	18644	16551	15396
Інші довгострокові зобов'язання	1515	25232	8861	1138	113662	128770	132921	0
Усього за розділом II	1595	25232	8861	1138	113662	147414	149472	15396
III. Поточні зобов'язання і забезпечення								
Короткострокові кредити банків	1600	3660	0	0	0	0	0	0
Поточна кредиторська заборгованість:								
за довгостроковими зобов'язаннями	1610	34395	43141	83853	0	0	0	131126
за товари, роботи, послуги	1615	27779	50081	59560	70016	125289	145492	190082
за розрахунками з бюджетом	1620	2023	11914	12521	10745	6606	3550	3909
за у тому числі з податку на прибуток	1621	501	10196	10593	8369	3436	277	0
за розрахунками зі страхування	1625	3525	3998	3870	3521	3205	3221	3800
за розрахунками з оплати праці	1630	7175	9764	8170	10009	11841	12134	14133
за одержаними авансами	1635	419263	373113	280206	119782	95342	111499	277521
за розрахунками з учасниками	1640	139	136	135	135	134	134	134
із внутрішніх розрахунків	1645	0	0	0	0	0	0	0
за страховою діяльністю	1650	0	0	0	0	0	0	0
Поточні забезпечення	1660	13302	16223	13037	14154	20391	23845	26718
Інші поточні зобов'язання	1690	53944	101779	186221	111893	2050	2092	1868
Усього за розділом III	1695	565205	610149	627573	340255	264858	301967	649291
Баланс	1900	1073309	1279026	1361286	1324393	1391499	1545556	1760245